

Igor Karlovšek

Rodoljub

Cankarjeva založba, Ljubljana 1994

Še nedolgo tega smo – upoštevaje družbeno-ekonomsko situacijo oziroma sociološko metodo preučevanja književnosti – menili, da so "trdi" žanri v slovenski literaturi obsojeni na brezplodno presajanje tujih vzorcev ali kvečjemu "uvoz" za tovrstno kuhinjo potrebnih likov in situacij. Realnost ni ponujala oprijemljivih empiričnih izkušenj, saj sta bila tako kriminal kot na primer vohunstvo omejena na dolgočasne, z idelogijo precejene vzorce. Detektiv kot poklic ni obstajal in najzanimivejše nature "nočnih" dejavnosti so bili zaspani varnostniki in pregovorno komični policaji. Pa so se časi spremenili in empirija je dohitela žanrske zahteve (to pa naj ne bo razumljeno, kot da ljubitelji žanrske literature kriminal spodbujamo in pozdravljamo njegov razvoj!), pripadniki te ali one službe se veselo preganjajo po Deželici – zgolj vprašanje časa je bilo potemtakem, kdaj se bo pojavil Igor Karlovšek s svojim *Rodoljubom*. Trdna kazenska zakonodaja kliče po kršitvah in logičnih zapletih (na podlagi takšne je proti koncu prejšnjega stoletja nastala angleška kriminalka) in "klasično" zmešane in koruptivne države, kakršna je v 30. letih rodila Američana Philipa Marlowa in Sama Spadea!

Ko so nam osemdeseta leta prinesla še literarni nastavek neženiranega razvoja žanrske literature – postmodernizem je mokrocveteče rožce poezije pač prestavil iz smrtnoresne-in-nadvsepomembne-narodnobudilne-in-nasploh-najpomembnejše vloge na vsakdanje knjižne police –, smo lahko le še čakali, kdaj in v kakšni obliki bo zadoščeno bralcu, ki ga ob predspanjskem branju ali uživaškem zapravljanju časa ontološke, zgodovinskorazvojne in podobne dimenzije zanimajo manj kot napeta štorija, ki jo je kar težko spustiti z rok. Sergij Verč je *Rolandov steber* še postavil v Trst in ga obdal z nekakšnimi med-in-po-vojnimi okraski, Peter Malik je sicer ljubljanskemu dogajanju dodal sumljive Arabce in čudaško švercanje droge v okvirih slik, Feri Lainšček in Miha Mazzini pa sta se – prvi z neimenovanim mestom na Nemškem in drugi z dalmatinskim otokom – s Kingom spogledovala na nevtralnih igriščih. V *Rodoljubu* kot da so navedeni problemi izginili: dogajanje je postavljeno naravnost v Ljubljano, v Zasavje in goteniške pragozdove, ekskurz na avstrijsko

Koroško pa se je empirično v zadnjih tednih pojasnil kar sam, saj vsaj Celovec in Gradec mirno lahko štejejo v "domače" območje slovenske policije. Pripovedovalec, računalniški mojster in programer protivlomnih sistemov Tone, je solidno opremljen s tehničnim znanjem, policaji in njihovi vojaški kolegi niso nekakšne simpatične nerode, temveč posel (vsaj laičnemu bralcu se zdi tako) obvladajo dovolj profesionalno – skratka, Karlovšek nas vrže v zapleteni svet tajnih služb, ravbarjev in žandarjev tako prepričljivo, da nas zadeva potegne na žanru povsem domač način: skupaj s Tonetom in inšpektorjem Rožičem bomo trepetali, kdo zaboga se skuša vklopiti v protiletalski sistem Rodoljub (no, prevod za raketni sistem Patriot morda ni čisto na mestu) in kako se nepridipravov odkrižati, pogledali bomo v zakulisje prepovedanega in (javno) nenadzorovanega uvoza orožja in se spotili skupaj z notranjim ministrom. Kvalitetni suspenz pri odkrivanju mogočne spletke nam avtor pomaga stopnjevati z nenehnimi premiki in skoki vsevednega nadosebnega pripovedovalca, ki v presenetljivo živahnem ritmu filmske kamere "vpelje" v zgodbo vsakega junaka posebej in nato z dramaturško domišljenimi "premiki" plete niti zamršenega klobčiča pripovedi. Predvsem "akcijske sekvence" (avtomobilska nesreča v Avstriji, cestna ugrabitev Rožiča) so v svoji racionalnosti tako izpiljene, da v resnici jemljejo sapo.

Seveda pri pohvalah *Rodoljuba* ne gre pretiravati – zato si oglejmo predvsem temeljni pomanjkljivosti. Predvsem je treba avtorju poočitati, da je iz obveznega branja izpustil (resda literarno in idejno dvomljive) romane Mickeyja Spilanea, v katerih o slovenski obsedenosti z literarnimi predstavnicami ženskega spola ni sledu: Karlovškove dame, začeni s Tonetovo materjo, ki ji v dokaj podobni maniri sledita tudi junakova muza Ester in celo Rožičeva skušnjavka Jana (ki je na "drugi" strani), nikakor ne izgubijo cankarjanskega obstreta popolnosti in Dobrote, to v "realizmu", kakršnega pričakujemo od poštene vohunarice, deluje moteče. Četudi je vloga omenjenih dam v romanu simpatična, avtorja le preveč vleče iz napete zgodbe v raznolika razmišljanja in psihologizacije, veliki finale preganjanja po goteniških jamah pa se sploh spremeni v eno samo ljubezensko zgodbo, ko nam trepetanje za usodo princa in princeske izmakne izpred oči celoten razplet zgodbe. Ko namreč pričakujemo ljubezenski happy-end, nam avtor bliskovito pobije vse "bad guys" in roman pravzaprav konča brez sklepa. So bili zlobci, ki so se infiltrirali v samo osrčje slovenske varnosti, klika ostarelih špijonov ali plačanci tujine? Je zadeva z Rodoljubom prišla v javnost? Zakaj odstopata obrambni in notranji minister? Če so negativci "prebrali" Rodoljubov varnostni sistem iz Rožičeve glave – čemu potem jagajo in elektrizirajo ubogega Toneta, saj šifre vendar že zdavnaj imajo in po svetu kroži horda računalniških mojstrov? Vprašanja brez odgovorov kažejo, da je avtor pripoved po izjemnem in ritmičnem začetku "usmeril" predvsem na Toneta in Ester ter "zunanjo" zgodbo dokaj neprepričljivo zašpilil, ko smo bralci še vedno z odprtimi usti trepetali za slovensko nebo in suverenost.

Lahko ob tako kritičnih tonih še trdimo, da je prvenec Igorja Karlovška vreden branja, tistega žanrsko pogojenega, ki presoja predvsem kavzalnost in bravuroznost

presenetljivih obratov, lepoto metafor in psihološke podtone pa rade volje pusti nekoliko ob strani? Vsekakor. Z *Rodoljubom* se je avtor na profesionalen način (ki zahteva ob literarni intuiciji in domišljiji mukotržno raziskovanje in kopico empiričnega znanja, na Slovenskem sila neupoštevani literarni prvini) poskusil v zapleteni konstrukciji žanrskega besedila – in mimo prvin, ki smo jih nekoliko pokritizirali, v tem poslu izdelal povsem soliden izdelek. Pokazal je, kako je ob dobrem poznavanju materije moč tudi na Slovenskem pričakovati razcvet Marlowov, Spadeov, Smileyjev in drugih junakov "hitrih" žanrov – in konec koncev tudi literature, ki nas bo premagala predvsem z zgodbo in manj s transcendentnimi kategorijami.

Tone Vrhovnik